

ПОВІДОМЛЕННЯ, МАТЕРІАЛИ, РЕЦЕНЗІЇ

Володимир Старчевський, Михайло Никипанчук
Національний університет «Львівська політехніка»

СЛОВО НА ПОШАНУ ЗНАНИЙ НАУКОВИЦІ

(до 90-річчя народин Марії Ганіткевич)

© Старчевський В. Л., Никипанчук М. В., 2018

Рис. 1. Ректор НУ «Львівська політехніка» Ю. Бобало вітає ювілярку

Цього року своє вагоме 90-річчя відзначила знаний науковець, фахівець у фармацевтичній хемії та українській науково-технічній термінології, дійсний член НТШ від 1995 р. професорка Марія Ганіткевич.

Наукову діяльність пані Марія розпочала ще студенткою при кафедрі технології ліків Львівського медичного інституту, куди вступила 1947 р. Її наукову працю з одержання стабільних суспензій в аптечній практиці було визнано найкращою серед студентських робіт 1951 р. й відзначено грамотою I-го ступеня.

Закінчивши інститут із відзнакою, Марія Ганіткевич працює за фахом у Гродненській аптекоуправі Білоруси, поєднуючи роботу з викладанням хемії в 7–10 класах міської середньої школи та ще читає фармакологію на курсах медсестер. Право на педагогічну діяльність вона отримала ще 1948 р., коли під час літніх вакацій, екстерном склала іспити в Сокальському педучилищі.

1955 р. Марія Ганіткевич вступила до аспірантури при Львівському медичному інституті, де під керівництвом видатного науковця професора М. Туркевича виконала й 1959 р. успішно захистила дисертацію на вчений ступінь кандидата наук.

Після захисту, пані Марія поринає в науку й викладає на кафедрі біохемії цього ж інституту, а згодом 1963 р. переходить на кафедру загальної хемії Львівської політехніки, де читає курс лекцій із загальної та неорганічної хемії для студентів хемічних і нехемічних напрямків підготовки. Провідний і шановний колегами й студентством педагог – вона започатковує новий напрям наукових досліджень, пов'язаний зі синтезом біологічно-активних сполук, їхньою ідентифікацією та дослідженням властивостей синтезованих сполук. Глибокі знання, широка ерудиція, наукова інтуїція, величезна працелюбність Марії Ганіткевич стали запорукою її визначних наукових здобутків у царині фармацевтичної хемії. Вона власноруч синтезувала й дослідила властивості близько 200 невідомих на той час сполук. Серед синтезованих і досліджених сполук виявила сполуки з антивірусною та антимікробною здатністю, стимулятори росту рослин тощо. До того ж поза її увагою не залишаються

і проблеми, що стосуються захисту довкілля та використання відпадкових продуктів фармацевтичних виробництв й споріднених підприємств.

За результатами цих досліджень опублікувала понад 90 наукових праць, отримала 6 авторських свідоцтв та оформила й успішно захистила дисертацію на ступінь доктора фармацевтичних наук 1988 року (науковий консультант проф. Б. С. Зіменковський).

На початку 90-х років минулого сторіччя, у час утвердження української державности, гостро виникла потреба відродження і вдосконалення вкрай змосковленої української науково-технічної термінології. Саме цього часу відновлює свою діяльність НТШ, товариство «Просвіта», постає Товариство української мови ім. Тараса Шевченка. І професор Марія Ганіткевич, відданий патріот України, із притаманною їй активністю береться за цю нелегку справу. Усю енергію й час вона віддає праці над українською науково-технічною термінологією, її формуванням і вноормуванням. Тоді ж бере активну участь у діяльності Технічного комітету стандартизації науково-технічної термінології, з яким не пориває співпраці навіть після виходу на пенсію 2004 року. Вона виступає з доповідями на термінологічних конференціях різного рівня в Києві, Донецьку, Ужгороді, Львові й інших містах, публікує свої праці, що стосуються проблем термінології в наукових виданнях і термінологічних збірниках.

Основними проблемами, над якими переважно працювала Марія Ганіткевич, тоді були:

- узгодження термінології у фізиці, хемії і математиці;
- узгодження термінології у хемії, медицині і фармації;
- принципи та методи укладання українських науково-технічних словників;
- назовництво хемічних елементів тощо.

Плідно співпрацює з колегами над укладанням російсько-українських словників:

- «Російсько-український словник з хемії та хемічної технології» (Укл.: М. Ганіткевич, А. Зелізний. – Львів, 1993 р.);
- «Російсько-український словник і звороти з технології нафти» (Укл.: А. Зелізний, О. Літковець, В. Гуменецький, М. Ганіткевич. – Львів, 1998 р.);
- «Російсько-український словник з інженерних технологій» (Укл.: Марія Ганіткевич, Богдан Кінаш. – Львів, 2005 і 2013 рр.).

Останній витримав два видання і містить понад 40 тисяч термінів. Ураховуючи, що в сучасних технологіях переплетено наукові досягнення механіки, тепло- й електротехніки, будівельної та гірничої справи, металургії та металооброблювання, хемічної й інших галузей науки та техніки, відповідно дібрано терміни до словника, а також залучено терміни з економіки, екології та фундаментальних наук – фізики, математики, хемії.

Важливе місце в науковій діяльності проф. Марії Ганіткевич посідає праця над устандартуванням назв хемічних елементів і її боротьба за скасування ДСТУ 2439-94 «Елементи хімічні та речовини прості. Терміни та визначення основних понять». У цьому стандарті відкинено всі українські назви елементів, що склалися історично, і замінено їх златинізованими відповідниками, запроваджено різні назви для хемічних елементів (златинізовані) і, фактично, подвійні (українські та златинізовані) для простих речовин, що суперечать рекомендаціям Міжнародної спілки з теоретичної та експериментальної хемії (*International Union of Pure and Applied Chemistry, IUPAC*). Такого тотального вилучення з наукового обігу національних назв хемічних елементів і заміни їх златинізованими нема в жодній із поширених мов світу, мабуть тому, що термінологи й науковці інших народів із повагою ставилися і ставляться до своєї мови, історії та культури.

Упродовж двох десятиріч проф. Марія Ганіткевич, хемічний загал Львівської політехніки й Технічний комітет стандартизації науково-технічної термінології безуспішно намагалися змінити ситуацію та нарешті, можливо, ці зусилля не пропадуть марно. Є надія, що цього ювілейного для шановної науковиці року, українські назви хемічних елементів нарешті узаконить новий Державний стандарт.

Браво, пані професорко! Многая літа!